

Päivämäärä
7.12.2023

HAILUODON KUNTA
HAILUODON KIRKONKYLÄN ASEMAKAAVAN
LUONTOSelvitys

Päivämäärä **7.12.2023**
Laatija **Pinja-Emilia Lämsä, Ramboll Finland Oy**
Maria Honkanen, Ramboll Finland Oy
Tarkastaja **Ville Yli-Teevahainen, Ramboll Finland Oy**
Kansikuva **Vilkinojan varsi kesäkuussa linnustoselvitysten aikaan**
Projekti nro **1510077582**

Sisältö

1.	JOHDANTO	3
2.	MENETELMÄT	4
2.1	Kasvillisuusselvitys	4
2.2	Pesimälinnustoselvitys	4
2.3	Muuttolinnustoselvitys	4
2.4	Direktiivilajit	5
3.	TULOKSET	5
3.1	Alueen yleiskuvaus	5
3.2	Kasvillisuus ja luontotyytit	6
3.2.1	Metsät	6
3.2.2	Vesistöt	12
3.2.3	Pellot	14
3.2.4	Suunnittelussa huomioitavat luontotyytit ja kasvilajit	15
3.3	Pesimälinnusto	17
3.3.1	Pesimälinnuston yleiskuvaus	17
3.3.2	Alueen suojelullisesti arvokkaat pesimälintulajit	17
3.3.3	Muuttolinnusto	19
3.3.4	Suunnittelussa huomioitavat lintulajit	Error! Bookmark not defined.
3.4	Direktiivilajit	21
4.	YHTEENVETO JA SUOSITUKSET MAANKÄYTÖLLE	22
5.	LÄHDE- JA KIRJALLISUUSLUETTELO	24

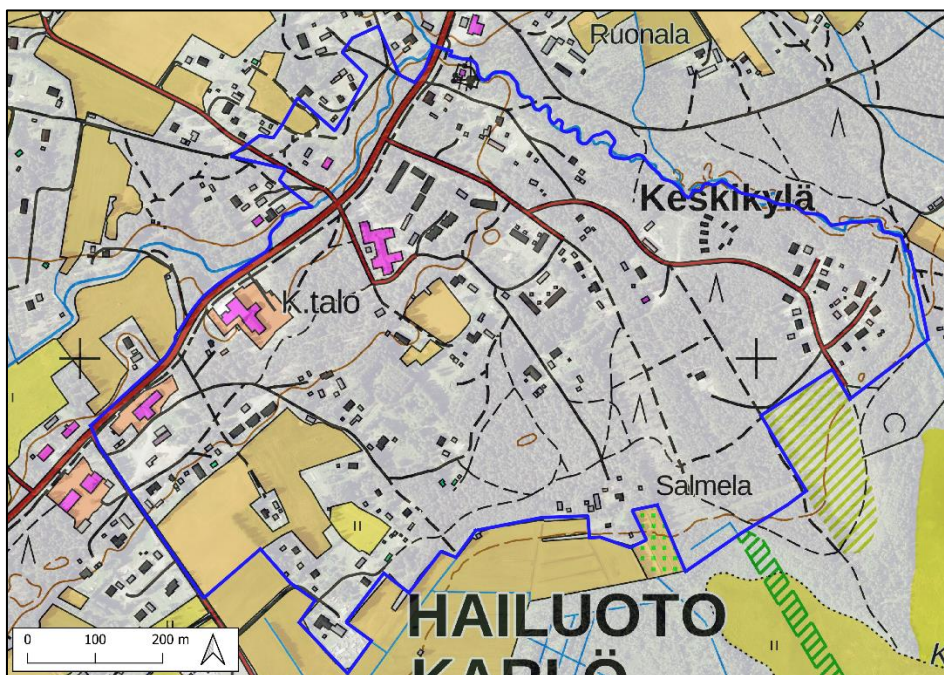
Liite 1. Valokuvien ottamispaikat

1. JOHDANTO

Hailuodon kirkonkylän asemakaava-alueen selvitysalue sijaitsee Hailuodon keskustassa (Kartta 1). Alue rajautuu lännessä Viinikantiehen, etelässä peltoalueeseen, idässä Vilkinojaan ja pohjoisessa Luovontiehen ja Vilkinojan pohjoispuoliseen asutukseen (Kartta 2). Asemakaavan muutosta ja laajennusta varten tehtiin kirjallisuuspohjainen luontoselvitys (Ramboll Oy 2023), jonka tarkoituksena oli antaa taustatietoa alueen luonto-olosuhteista kaavoitustyön suunnittelua varten. Tämän maastotöihin perustavan luontoselvityksen tarkoituksena oli täydentää em. kirjallisuusselvityksen tietoja.

Kartta 1. Selvitysalueen sijainti rajattuna sinisellä (Pohjakartta: MML, 2023).

Kartta 2. Selvitysalueen rajausta sinisellä (Pohjakartta: MML, 2023).

2. MENETELMÄT

Luontoselvityksen lähtötietona oli Hailuodon kirkonkylän asemakaava-alueesta tehty ns. kirjallinen luontoselvitys (Ramboll Finland Oy 2023), jonne on koottu monipuolisesti saatavilla olevaa luontotietoa eri lähteistä. Edellä mainitun esiselvityksen pohjalta arvioitiin mahdollisten luontoarvokohteiden ja huomioitavien eliölajien elinympäristöjen sijainnit sekä suunniteltiin tarvittavat maastokäynnit.

2.1 Kasvillisuusselvitys

Kasvillisuusselvityksen maastotyöt tehtiin 27.07.2023. Selvitysalue kuljettiin systemaattisesti läpi pyrkien selvittämään luontotyyppien vaihtelua ja niiden indikaattorikasvilajistoa. Erityistä huomiota kiinnitettiin metsälailla (10 §), vesilailla (11 §) sekä luonnonsuojelulailla (64 §) suojeltujen luontotyyppien, uhanalaisten luontotyyppien ja suojelullisista syistä erityishuomiota vaativien kasvilajien esiintymiseen. Erityishuomiota vaativat lajit ovat luonnonsuojelulain suojelusäännöksissä tarkoitettuja kasvi- ja eläinlajeja, silmällä pidettäviä tai uhanalaisia lajeja, rauhoitettuja lajeja ja luontodirektiivin liitteen IV (b) kasvilajeja. Selvitysalueella on runsaasti asuintaloja, joiden pihapiireihin maastoselvitystä ei ulotettu (kotirauhan rikkomisen estämiseksi). Kasvillisuusselvityksen on tehnyt LuK biologi Maria Honkanen.

2.2 Pesimälinnustoselvitys

Selvitysalueen pesimälinnusto inventoitiin kahdella maastokäyntikerralla. Ensimmäinen maastokäynti tehtiin 30.5.2023 kello 04:00–7:30 ja toinen käyntikerta tehtiin 14.6.2023 kello 03:00–08:00. Menetelmänä käytettiin kartoituslaskentaa soveltaen Luonnontieteellisen keskusmuseon linnustoseurannan havainnointiohjeita (Luomus 2022 ja Koskimies 1994). Kaikki lintuhavainnot merkittiin ylös. Maastokäynnillä 30.5.2023 oli heikkoa lounaistuulta lämpötila 6–8 astetta ja ilma pilvinen. 14.6.2023 lämpötila oli 9–13 astetta ja sää tyyni ja selkeä. Lintujen lauluaktiivisuus oli molemmilla käyntikerroilla erinomainen.

Linnun katsottiin yleensä olevan reviirillä, jos se havaittiin jommankumman maastokäynnin aikana. Kriittisesti suhtauduttiin epätyypillisessä elinympäristössä havaittuihin lintulajeihin tai liikkuvilta vaikuttaviin lintuihin, joita yleensä ei tulkittu pesiviksi kyseisellä kohtaa. Muutoinkin lajien toisistaan poikkeava havaittavuus ja reviirien vaihteleva koko huomioitiin lopullisia reviiritulkintoja tehdessä. Molemmilla maastokäynneillä havaittu reviiri sijoitettiin havaintopaikkojen keskelle tai elinympäristön soveltuvuuden perusteella. Pesimäkantaa selvitetessä keskeisessä asemassa ovat reviireistä saatavat samanaikaishavainnot, joita maastossa liikkeessä tavoiteltiin. Maastossa kiinnitettiin eniten huomiota pesivien suojelullisesti merkittävien ja uhanalaisten lintulajien esiintymiin, joilla on merkitystä kaavoja laadittaessa ja maankäyttöä suunniteltaessa. Selvitysalueella on runsaasti asuintaloja, joiden pihapiireissä ei käyty, eikä piha-alueiden havainnoinnissa käytetty kiikaria tai kameraa (kotirauhan rikkomisen estämiseksi).

Pesimälinnustoselvityksen maastotyöt ovat tehneet LuK biologi Maria Honkanen ja FM biologi Pinja-Emilia Lämsä.

2.3 Muuttolinnustoselvitys

Muuttavista ja levähtävistä linnuista kerättiin olemassa olevaa tietoa hankealueen merkityksestä muuttolinnustolle (kerääntymä-, levähdys- ja ruokailualueet). Lähtötietoina käytettiin IBA, FINIBA ja MAALI (maakunnallisesti tärkeät lintualueet) -aineistoja, jotka kattavat muuttolinnuston kanalta keskeiset levähdysalueet. Näiden lisäksi hankittiin Pohjois-Pohjanmaan lintutieteelliseltä yhdistykseltä TIIRA-havaintojärjestelmästä havaintoja mm. alueen muuttolinnustosta. Havainnot olivat vuosien 2003–2022 väliltä, pääpainon ollen viimeisten viiden vuoden aikana saaduissa havainnoissa.

2.4 Direktiivilajit

Kirjallisuustyönä tehdyssä luontoselvityksessä (Ramboll Oy 2023) ei arvioitu selvitysalueella sijaitsevan direktiivilajeille erityisen tärkeitä elinympäristöjä. Siitä syystä ei tehty erillisiä eri direktiivilajeille kohdistuneita maastoselvityksiä. Mahdollisia direktiivilajien esiintymisiä ja elinympäristöjä havainnoitiin kasvillisuusselvityksen maastotöiden yhteydessä.

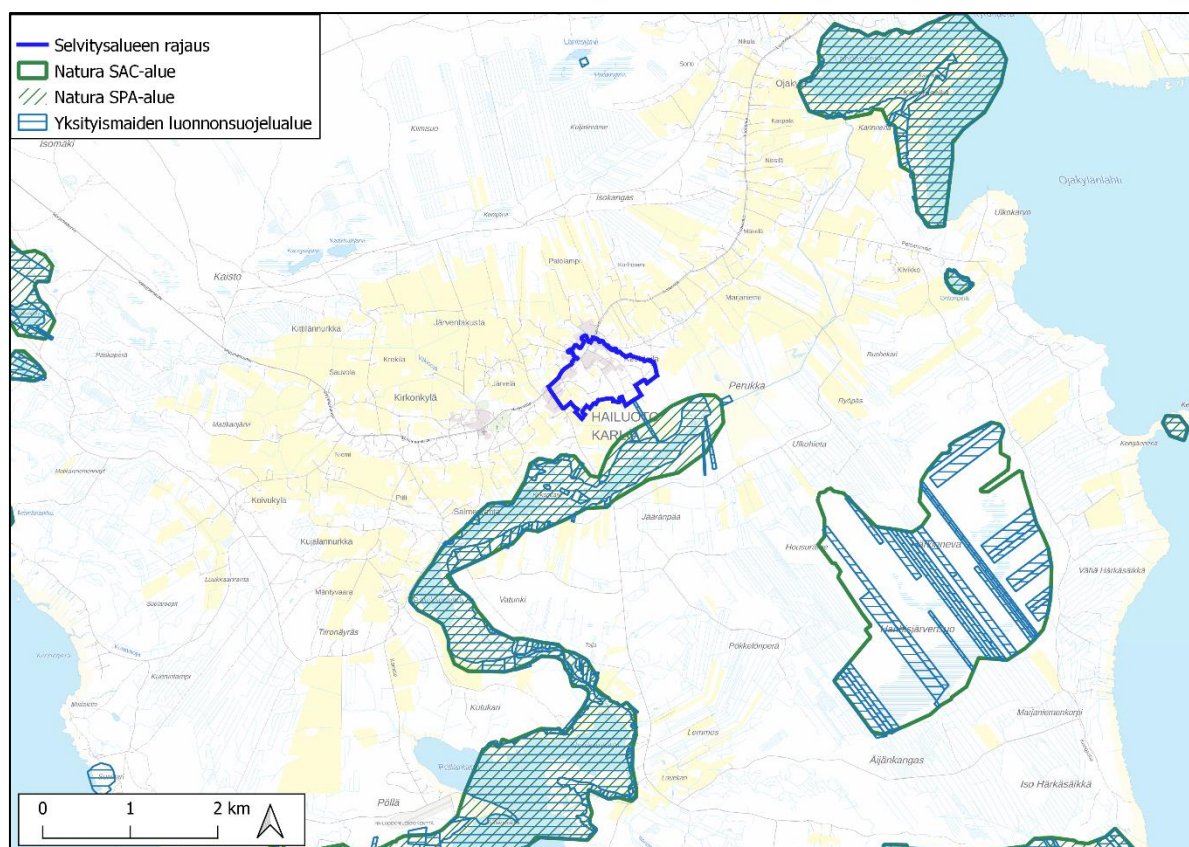
3. TULOKSET

3.1 Alueen yleiskuvaus

Hailuoto kuuluu *keskiboreaaliseen metsäkasvillisuusvyöhykkeeseen* (Pohjanmaa, 3a) ja sijaitsee *Suomenselän ja Pohjois-Karjalan aapasuoalueella*. Eliömaakuntajaossa alue kuuluu *Oulun Pohjanmaan eliömaakuntaan* (Syke, 2023).

Selvitysalue sijoittuu Hailuodon keskiosiin. Kartoitusalue koostui pääasiassa kartoitusalueen reunalla mutkittelevasta Vilkinojasta, asutuksen välisistä kuivahkon kankaan metsäalueista ja peloista. Kartoituksen aikana tarkasteltiin myös teiden pientareita ja metsissä olevia ketomaisia, reheviä alueita. Hailuodon kaltaiselle alueelle tyypillisiä paahteisia elinympäristöjä ei kartoituksen aikana havaittu.

Selvitysalue kuuluu luonnonsuojelun maisemakokonaisuuteen (MAO110117). Selvitysalueella ei ole luonnonsuojelualueita. Lähin suojelualue on selvitysalueen kakkoisreunalta alkava yksityismaiden suojelualue Jyrin luonnonsuojelualue (YSA200044). Noin 300 m etelään selvitysalueesta sijaituu Kirkkosalmen Natura-alue (FI1100202, SAC/SPA).

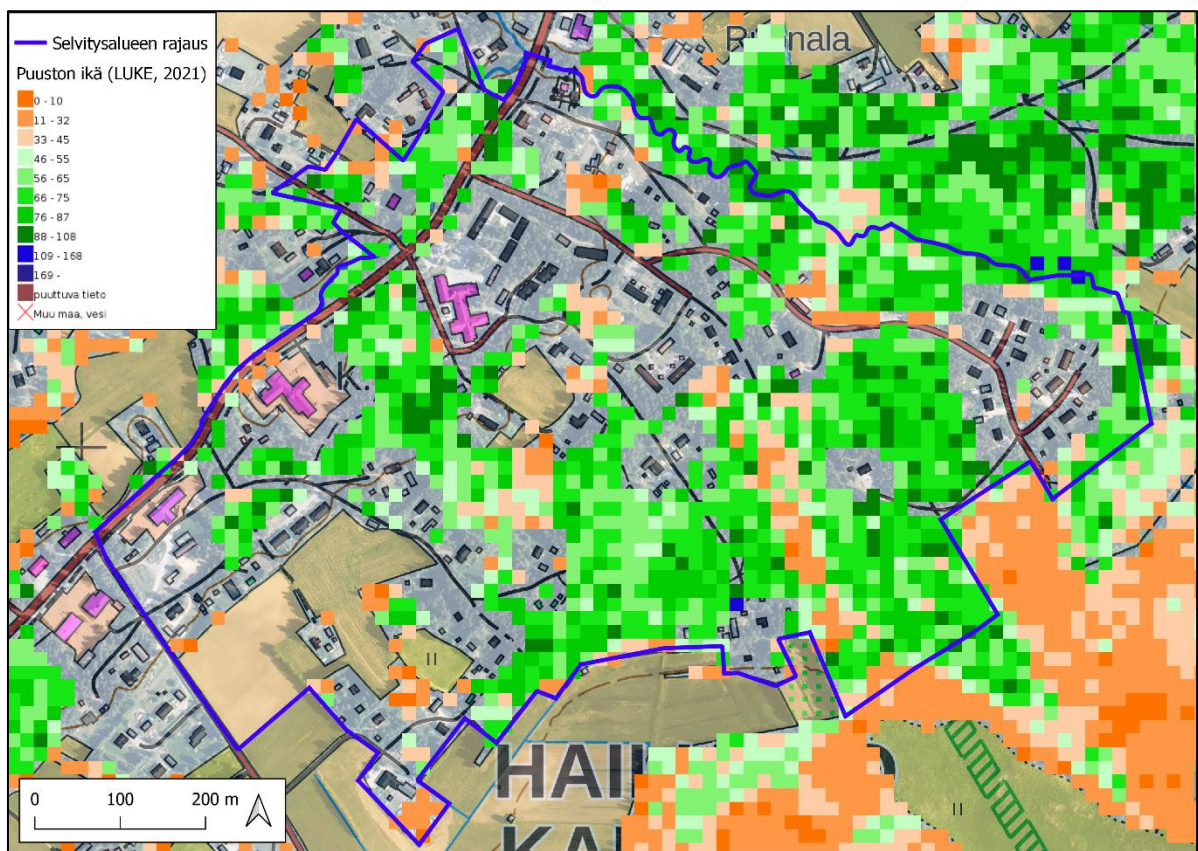

Kartta 3. Selvitysalueen sijainti ja sitä ympäröivät luonnonsuojelu- ja Natura-alueet (SYKE 2023, kartta-pohja: MML 2023)

3.2 Kasvillisuus ja luontotyytit

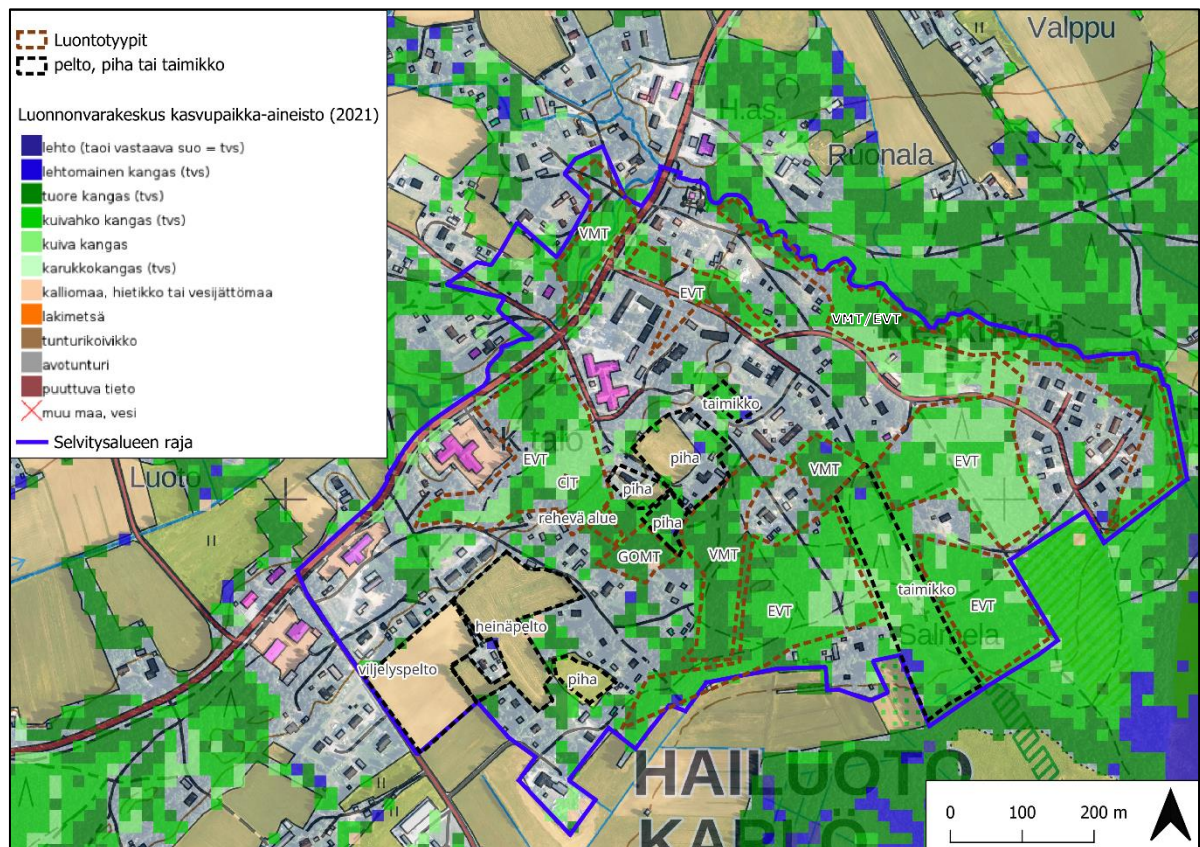
3.2.1 Metsät

Hailuodon selvitysalueella esiintyy eri-ikäistä kangasmetsää. Alueen puusto sijoittuu pääosin ikäryhmiin 55–75 vuotta (Kartta 4). Lisäksi kartoitusalueella on kaksi taimikkoa (alle 30-vuotiaasta talousmetsää). Alueen metsät ovat ikärakenteeltaan monipuolisia. Eri ikäisiä puita on sekaisin kaikissa metsäkuvioissa taimikkoja lukuun ottamatta. Metsissä on hyvin sekä pötkelöitä että maalahopuuta. Pensaskerros oli useimmiten aika olematonta, vaikka puuston eri-ikäisyys lisää kerroksellisuutta kasvustoon. Selvitysalueen metsissä on paikon luontotyypeiltään edustavia luonnontilaisen kaltaisia kohteita, joissa on monipuolinen puuston ikärakenne ja runsaasti lahoppuuta.

Kartta 4. Hailuodon kirkonkylän selvitysalueen puuston ikärakenne (Karttapohja MML, 2023).

Luonnonvarakeskuksen paikkatietoaineiston (Kasvupaikka 2021) perusteella kartoitusalueen metsäalueet koostuvat pääasiassa tuoreen-, kuivahkon ja kuivan kankaan laikuista. Hailuodon kirkonkylän selvitysalueella havaittiin uhanalaiseksi luokitelluista metsätyypeistä karukkokankaat (erittäin uhanalainen, EN), kuivahkot kankaat (EN), tuoreet kankaat (vaarantunut, VU) ja lehtomaiset kankaat (VU).

Kartta 5. Hailuodon kirkonkylän selvitysalueen luontotyyppikartta (karttapohja MML 2023).

Karukkokankaat

Selvitysalueen luoteisosissa on pienialainen **karukkokankaan** (jäkälätyyppi, CIT) kuvio. Pohjakerrosta hallitsevat harmaa- ja valkoporonjäkälät. Seassa kasvaa myös okatorvijäkälää sekä suoni-huopasammalta. Jäkälämaton seassa kasvaa matalia männyn taimia ja yksittäisiä metsälauhoja. Kuvio on säilynyt pääosin luonnontilaisen kaltaisena.

Kuva 1. Karukkokankaita peittää poronjäkälien matto.

Kuivahkot kankaat

Selvitysalueen yleisin metsätyyppi on mäntyvaltainen **kuivahko kangas** (variksenmarja-puolukkatyyppi, EVT), jonka aluskasvillisuutta leimaa variksenmarja. Pohjakerroksessa metsäkerrossammal ja seinäsammal ovat valtalajeina, jonka lisäksi esiintyy laikuittain sulkasammalta ja suoni-huopasammalta. Kenttäkerros on hyvin varvikkovaltainen variksenmarjan ollen valtalajina. Lisäksi seassa esiintyy vaihtelevin osuuksin mustikkaa, variksenmarjaa. Kosteammissa alavissa kohdissa kasvaa metsävarpujen seassa myös juolukkaa ja suopursua. Osa metsätyyppikuvioista on edustavia ja luonnontilaisen kaltaisia lahopuineen.

Kuva 2. Alueen yleisin metsätyyppi on kuivahko mäntyvaltainen kangas.

Tuoreet kankaat

Selvitysalueella havaittiin eteläosissa **tuoretta kangasta** (puolukka-mustikkatyyppi, VMT). Metsä on mäntyvaltaista. Seassa kasvaa nuoria hieskoivuja. Pensaskerroksessa kasvaa katajaa ja nuorta pihlajaa. Kenttäkerroksen valtalajina on mustikka. Seassa esiintyy vaihtelevina laikkuina puolukkaa, variksenmarjaa, juolukkaa, vanamoja ja kanervaa sekä tuoreen kankaan ruohoja kuten oravanmarjaa, kevätpiippoa, metsätähteä, metsälauhaa, vanamoja. Pohjakerrosta vallitsevat metsäkerrossammal ja suonihuopasammal. Lisäksi pohjakerroksessa esiintyy seinäsammalta ja kangaskynsisammalta. Lahopuuta on runsaasti (sekä maa-, että pystylahoa).

Kuva 3. Hailuodon kirkonkylän selvitysalueen tuoreiden kangasmetsäkuvioiden valtalajeina ovat mustikka ja puolukka.

Lehtomaiset kankaat

Selvitysalueen keskiosissa on pienialainen lehtomaisen kankaan kuvio (metsäkurjenpolvi-käenkaali-mustikkatyyppi, GOMT). Kuvion pohjakerros lähes täysin kuolleen heinän ja lehtikarikkeen peitossa, vain hieman lehtosuikerosammalta esiintyy. Kenttäkerros on hyvin rehevä ja ruohopitoinen, puna-ailakki ja metsälauha ovat runsaat, muuta lajistoa edustavat koiranputki, metsä- ja kangasmaitikka, metsätähti, oravanmarja, hiirenvirna, kissankello, luhtakastikka, karhunputki ja maitohorsma. Pensaskerroksessa on paikoin runsaasti vadelmaa ja nuorta pihlajaa. Puusto on pääasiallisesti hies- ja rauduskoivua, mutta myös mäntyä esiintyy harvakseltaan. Rehevimmät osat kuviosta ovat lähinnä sekundäärilehtoja, ts. entisten peltojen metsittymisen ja umpeenkasvun seurauksena syntyneitä.

Kuva 4. Lehtomaisen kankaan kuviolla kasvaa runsaina mm. puna-ailakkia, vadelmaa ja metsälauhaa.

Toinen kuvio, jossa kasvaa lehtomaisen kankaan kasvillisuutta, on aukkopaikalla ja sen kasvillisuus on rehevää. Pohjakerros on kuolleen heinän ja karikkeen peitossa, vain hieman lehtosuikerosamalta esiintyy. Kenttäkerros on hyvin heinä ja ruohovaltainen, lajeja muun muassa metsälauha, luhtakastikka, puna-ailakki, koiranputki, kangasmaitikka ja metsämitikka.

Lehtomaisuutta ilmentää paikoitellen myös metsäkuvio, jonka kenttäkerros on lähes täysin oravanmarjan peitossa (Kuva 5). Puusto on tällä pienellä laikulla mäntyä ja varttunutta pihlajaa.

Kuva 5. Lähinnä täysin oranmarjaa kenttäkerroksessa kasvava alue.

3.2.2 Vesistöt

Selvitysalueen ainoa vesistö, Vilkinoja, virtaa selvitysalueen pohjoisosissa alueen läpi ja lännessä selvitysalueen raja seuraa sen uomaa. Vilkinoja on usean hankealueen ulkopuolisen osan yhdistymä ja sen vesi on peräisin mm. Lokapotin ojitetulta metsäalueelta ja Kittilännurkan sekä Kirkonkylän pelto-ojista. Vilkinojan vesi on sameaa, vesisyvyys matala ja vesi virtaa selvitysalueella hitaasti länteen, laskien selvitysalueen ulkopuolella Kirkkosalmeeen.

Vilkinojan kasvillisuus on selvitysalueella koko uoman pituisesti rehevää lehtomaista kangasta, paikoin ojatörmän kasvillisuus vastaa jopa lehtoa. Pääpuulajina Vilkinojan varrella on harmaaleppä (Kuva 6). Pohjakerroksessa lehväsmmaleet ja lehtosuikerosammal ovat vallalla. Metsälehtösammal on runsain lehväsmmalista, mutta paikon esiintyy myös korpilehväsmmalta. Myös maksasammaliin kuuluvaa keuhkosammalta on runsaasti.

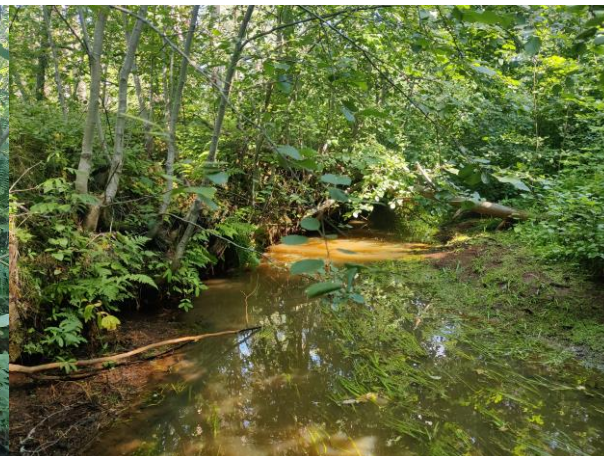
Kuva 6. Vilkinon rantakasvillisuus on rehevää.

Kenttäkerroksessa runsaita lajeja ovat metsäalvejuuri, metsäimarre, luhta- ja korpikastikka, metsälauha, oravanmarja, metsätähti, metsä- ja korpiorvokki, ranta- ja pikkumatara, kurjenjalka. Tasaaisesti kasvaa myös reheviä hiirenporras, lehtotesma, pikkutalvikki ja isotalvikki esiintymiä. Penssikerroksessa valtalajeina ovat pihlaja, tuomi ja kataja. Paikoittain esiintyy myös vadelmaa, nokkosta, suoputkea, rentukkaa, luhtavuohenokkaa, mesiangervoa, tannervihvilää, letohorsmaa, jokapaikansaraa, maitohorsmaa sekä puna-ailakkia.

Vedessä havaittiin pikkulimaskaa, vehkaa ja rantapalpakkoa.

Kuva 7. Rantametsässä kasvaa paikoin komeita hiirenporraskasvustoja.

Kuva 8. Vilkinon vesi on sameaa ja reunat jyrkkiä.

3.2.3 Pellot

Selvitysalueella on kaksi viljelykäytössä olevaa peltoa ja yksi heinäpelto. Peltoalueilla ja niiden laidoilla kasvaa erityisesti ojankärsämöä, jonka lisäksi esiintyy joutomaa- ja ketolajeja kuten nurmitähkiö, ahosuolaheinä, hiirenvirna, heinätahtimö, kevätpiippo, siankärsämö, pietaryrtti, valkoapila, pelto-orvokki, syysmaitiainen, ahojakkärä, niittyleinikki, niittysuolaheinä, maksaruoho (Kuva 9 ja 10).

Kuva 9. Viljelykäytössä olevaa peltoa, jossa kasvaa muun muassa runsaana peltohatikka ja niukempina auringonkukkaa, sinilupiinia, ja hunajakukkaa.

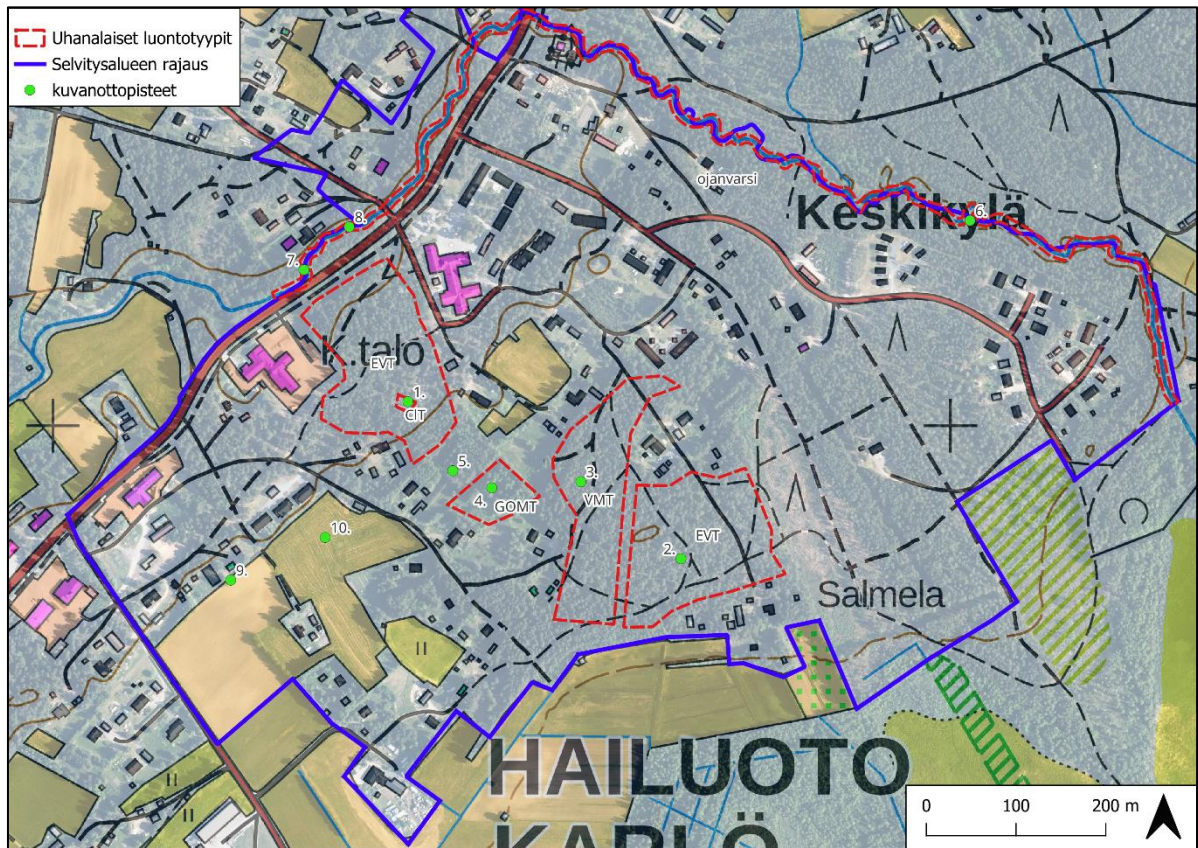

Kuva 10. Kuva heinäpellosta, lajistossa muun muassa nurmirölli, siankärsämö, nurmitähkiö.

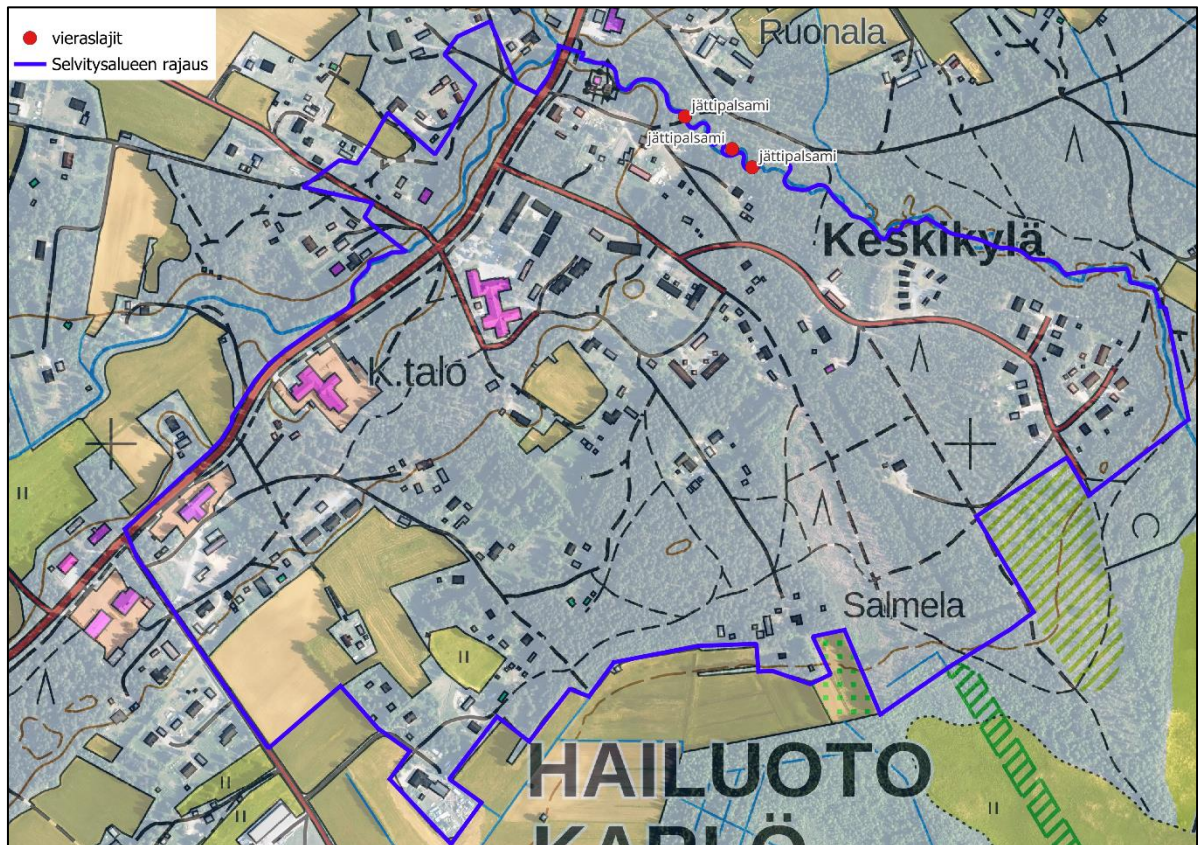
3.2.4 Suunnittelussa huomioitavat luontotyypit ja kasvilajit

Selvitysalueella on muutamia luonnontilaisen kaltaisia metsäkuvioita, joissa on kerroksellisuutta ja runsaasti eri asteista lahoppuuta. Suomen metsätyypeistä suurin osa (n. 76 %) luokitellaan Kontulan ym. (2018) mukaan Etelä-Suomessa uhanalaisiksi luontotyypeiksi kuten karukkokankaat (EN), kuivahkot kankaat (EN), tuoreet kankaat (VU) ja lehtomaiset kankaat (VU). Selvitysalueen edustavimmat kuviot on esitetty alla olevassa kartassa (kartta 6).

Selvitysalueella ei havaittu vesilailla (2. luku 11§), metsälailla (10§) tai luonnonsuojelulailla (64§) suojeltuja luontokohteita. Selvitysalueella ei ole tiedossa olevia (Lajitietokeskus 2023) eikä maastossa havaittuja uhanalaisia kasvilajeja. Selvityksessä havaitut vieraslajit on esitetty kartassa 7.

Kartta 6. Uhanalaisten luontotyyppien sijainnit ja kuvanottopisteet Hailuodon kirkonkylän selvitysalueella (Pohjakartta: MML 2023)

Kartta 7. Selvitysalueella kasvillisuuskartoituksessa 27.7.2023 havaittujen vieraslajien sijainti. (Pohjakartta MML, 2023)

3.3 Pesimälinnusto

3.3.1 Pesimälinnuston yleiskuvaus

Hailuodon kirkonkylän selvitysalue on suurimmilta osin kangasmetsää. Luoteisosissa sijaitsee maatalouskäytössä olevia peltoja. Selvitysalueella on runsaasti asutusta ja muutama hallinnollinen rakennus sekä kaupparakennuksia. Alueen pohjoisrajaa mukailee Vilkinoja.

Pesimälinnustoselvityksissä havaittiin pesintään viittaavasti 35 lintulajia. Näistä lajeista 29 havaittiin selvitysalueen sisäpuolella. Pesimälinnusto koostui pääosin kulttuurivaikutteisen metsäympäristön yleislinnuista. Metsien runsaslukuisimmat pesimälajit olivat peippo, pajulintu, metsäkirvinen, punakylkirastas ja leppälintu. Pöntöissä ja luonnonkoloissa pesiviä tali- ja sinitiaisia sekä kirjosieppoja havaittiin erityisesti asutuksen läheisissä metsissä. Harvalukuisempia metsissä havaittuja pesimälajeja olivat harmaasieppo, laulurastas, räkättirastas, mustarastas, vihervarpunen, punatulkku, tilitatti, käki, hernekerttu, hippiäinen, valkoviklo, käenpiika, viherpeippo ja pikkuvarpunen. Asutuksen tai liiketilojen läheisyydessä havaittiin pesintään viittaavasti erityisesti västäräkkejä, haarapääskyjä ja harakoita. Petolintuja ei todettu pesivän selvitysalueella.

Vilkinojan rantametsikössä havaittiin pesivänä mm. peukaloinen, punatulkku, leppälintu, harakka sekä punakylki- ja räkättirastas.

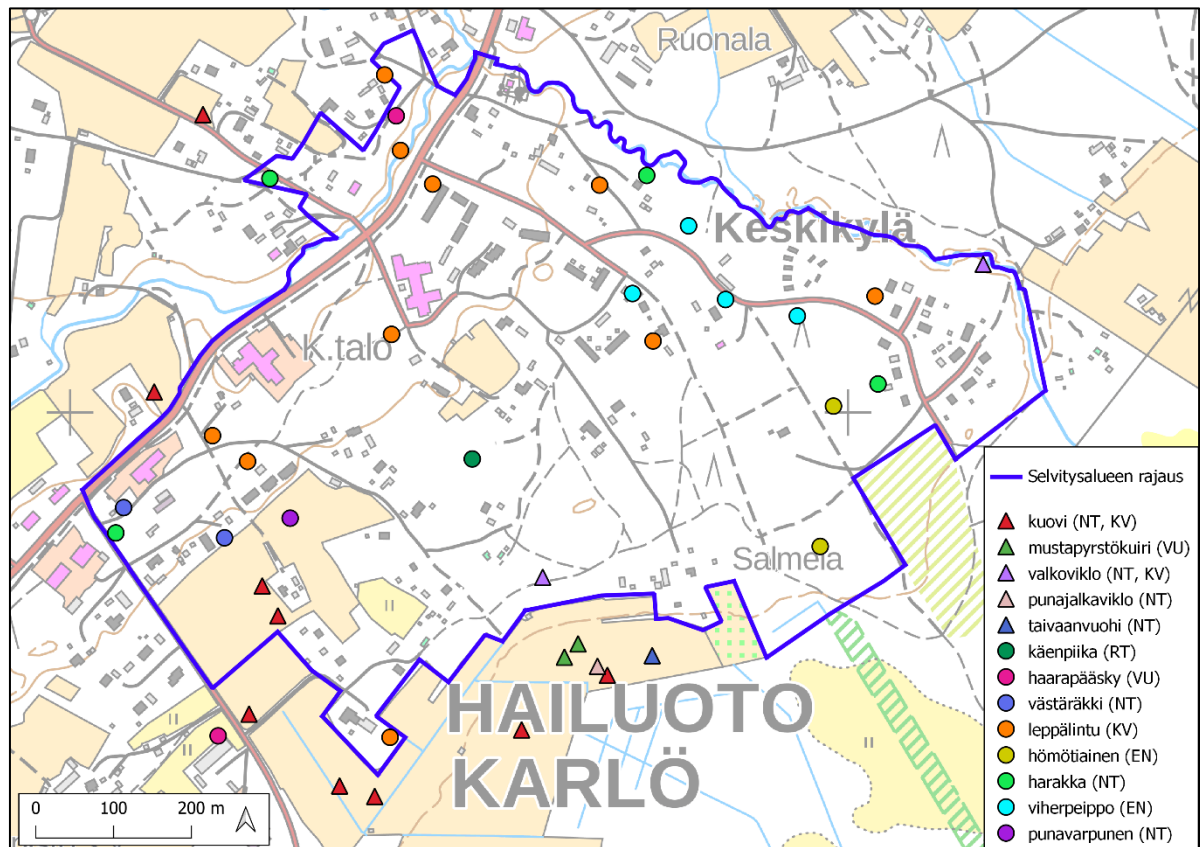
Selvitysalueen Länsiosien peltoalueella havaittiin pesivänä kaksi kuovia ja keltasirkkuja. Selvitysalueen keskellä sijaitsevan peltoalueen ojanvarsikasvillisuudessa havaittiin myös yksi laulava punavarpuskoiras. Selvitysalueen ulkopuolelle jäävällä peltoalueella tehtiin pesintään viittavia havaintoja kalalokista, haarapääskystä, kuovista, mustapyrstökuirista, punajalkaviklosta ja taivaanvuohesta. Peltojen väliin jäävällä kuusikaistaleella oli myös sepelkyyhkyn pesä.

Vesilintuja havaittiin niukasti alueella ja havainnot eivät olleet pesintään viittavia. Selvityksissä havaittiin ainoastaan yksi ruokaileva sinisorsanaaras Vilkinojan pohjoisosissa ja ruokaileva ristisorsa selvitysalueen ulkopuolisessa pelto-ojassa.

3.3.2 Alueen suojelullisesti arvokkaat pesimälintulajit

Selvitysalueella havaittiin pesivänä 13 suojelullisesti huomionarvoista lintulajia. Taulukossa ([Taulukko 1](#)) on esitetty maastokäyntien yhteydessä havaitut suojelullisesti luokitellut pesiviksi tulkitut

lajit suunnittelualueella. Tärkeimpien lajien reviirien sijainnit tai havaintopaikat on esitetty kartalla (Kartta 8).

Kartta 8. Hailuodon kirkonkylän kartoituslaskennassa (30.5.2023 ja 14.6.2023) havaittujen suojellisesti huomionarvoisten lintulajien reviirit. EN= erittäin uhanalainen, VU = vaarantunut, NT= silmälläpidettävä (Suomen uhanalaisuusluokituksessa mainittu laji, Hyvärinen, ym. 2019,). RT = alueellisesti uhanalainen, KV = Suomen kansainvälinen vastuulaji.

Vuoden 2019 uhanalaisuustarkastelussa (Hyvärinen ym. 2019) valtakunnallisesti äärimmäisen uhanalaisiksi (CR) luokiteltuja lintulajeja ei havaittu selvitysalueella. Erittäin uhanalaisiksi (EN) luokitelluista lajeista havaittiin **viherpeippo** (4 paria) ja **hömötiainen** (2 paria). Viherpeipon reviirit sijoittuvat Keskikylälle asutuksen läheisyyteen. Laji pesii tyypillisesti kulttuurivaikutteisissa ympäristöissä pihamailla ja puistoissa. Varoitteleva hömötiainen paria havaittiin Salmelassa kuivahkon kankaan metsäkuviossa kasvillisuuslaskennan aikana ja yksi varoitteleva hömötiainen toisessa kuivahkon kankaan kuviossa, jossa havaittiin myös hömötiainen hyviä kolopuita.

Vaarantuneiksi luokitelluista (VU) lajeista havaittiin **haarapääsky**. Selvitysalueen pohjoisosissa havaittiin yksi pesivä pari pihapiirissä ja selvitysalueen ulkopuolella peltoalueiden keskellä on 4 pesivän parin reviiri.

Alueellisesti uhanalaisiksi (RT) luokitelluista lajeista selvitysalueella havaittiin voimakkaasti taantunut **käenpiika**. Käenpiikasta saatiin ensimmäisellä pesimälinnustokäynnillä kaksi äänihavaintoa ja havaintojen ja elinympäristön perusteella reviirin arvioidaan sijoittuvan selvitysalueen keskiosien metsään. Kyseinen metsäkuvio on pohjakerrokseltaan rehevää ja puustoltaan lehtipuupainotteista (mm. isoja pihlajia ja koivuja).

Silmälläpidettäviksi (NT) luokitelluista lajeista havaittiin selvitysalueella kuovi, valkoviklo, västäräkki, harakka ja punavarpunen. Kaksi pesivää **kuovia** havaittiin mullospellolla ja lisäksi selvitysalueen ulkopuolelta tehtiin havaintoja 7 pesivästä parista. Varoitteleva **valkoviklo** havaittiin selvitysalueen eteläosien peltoalueeseen rajautuvalla mäntykankaalla sekä Vilkinon eteläpuoleisissa

mäntymetsässä. **Västäräkkejä** (2 paria) havaittiin Hailuodon K-marketin läheisyydessä. Kiivaasti varoittelevia **harakoita** (3 paria) havaittiin asutuksen läheisyydessä eri puolilla selvitysalueetta. **Punavarpunen** havaittiin länsiosien peltoalueen keskellä ojanreunakasvillisuudessa laulamassa.

Suojelullisesti huomionarvoisiin lintulajeihin kuuluvat myös kansainväliset vastuulajit (KV), joiden seuranta ja tutkimusta on tehostettava. Lisäksi lajin elinympäristö tulee ottaa huomioon maankäytön suunnittelussa. Suomen vastuulla on sellaisia lajeja, joiden kokonaislevinneisyys on laaja, mutta ne ovat yleisiä vain pienellä osalla aluetta, josta merkittävä osa on Suomessa. Vastuulajeja valittaessa pidettiin ohjearvona, että Suomessa pesii vähintään 15 prosenttia Euroopan kannasta. Kansainvälisistä vastuulajeista Hailuodon kirkonkylän selvitysalueella havaittiin **kuovi**, **valkoviklo** ja **leppälintu** (9 paria). Leppälintujen reviirit sijoittuivat tasaisesti selvitysalueen metsäisiin osiin. Yksi pari havaittiin myös selvitysalueen ulkopuolella rajan välittömässä läheisyydessä Vilkinon pohjoispuolella.

Euroopan Unionin lintudirektiivi (79/409/ETY) koskee kaikkien luonnonvaraisina elävien lintujen, niiden munien ja pesien sekä niiden elinympäristöjen suojelua. Direktiivin I-liitteessä lueteltujen lajien (EU D1) suojeluun halutaan yhteisön alueella kiinnittää erityistä huomiota. Lintudirektiivin I-liitteessä mainittujen lajien elinympäristöjä on suojeltava erityistoimin, jotta varmistetaan lajien eloonjääminen ja lisääntyminen niiden levinneisyysalueella. Lajien suojelua varten on perustettu Natura-alueiden suojeluverkosto. EU:n lintudirektiivin liitteen I mukaisia lintulajeja ei havaittu selvitysalueella.

Lisäksi selvitysalueen ulkopuolelta peltoalueelta tehtiin havaintoja kahdesta varoittelevasta **mustapyrstökuirista** (VU) sekä yhdestä **taivaanvuohesta** (NT) ja **punajalkaviklost** (NT).

Taulukko 1. Hailuodon kirkonkylän asemaakaava-alueen kartoituslaskennassa (30.5.2023 ja 14.6.2023) selvitysalueella havaittujen suojelullisesti huomionarvoisten lintulajien parimäärät. EN= erittäin uhanalainen, VU = vaarantunut, NT= silmälläpidettävä (Suomen uhanalaisuusluokituksessa mainittu laji, Hyvärinen, ym. 2019,). RT = alueellisesti uhanalainen, KV = Suomen kansainvälinen vastuulaji.

Laji			Parimäärä
Kuovi	<i>Numenius arquata</i>	NT, KV	2
Valkoviklo	<i>Tringa nebularia</i>	NT, KV	2
Käenpiika	<i>Jynx torquilla</i>	RT	1
Haarapääsky	<i>Hirundo rustica</i>	VU	1
Västäräkki	<i>Motacilla alba</i>	NT	2
Leppälintu	<i>Phoenicurus phoenicurus</i>	KV	9
Hömötiainen	<i>Poecile montanus</i>	EN	2
Harakka	<i>Pica pica</i>	NT	3
Viherpeippo	<i>Chloris chloris</i>	EN	4
Punavarpunen	<i>Carpodacus erythrinus</i>	NT	1
Yhteensä			27

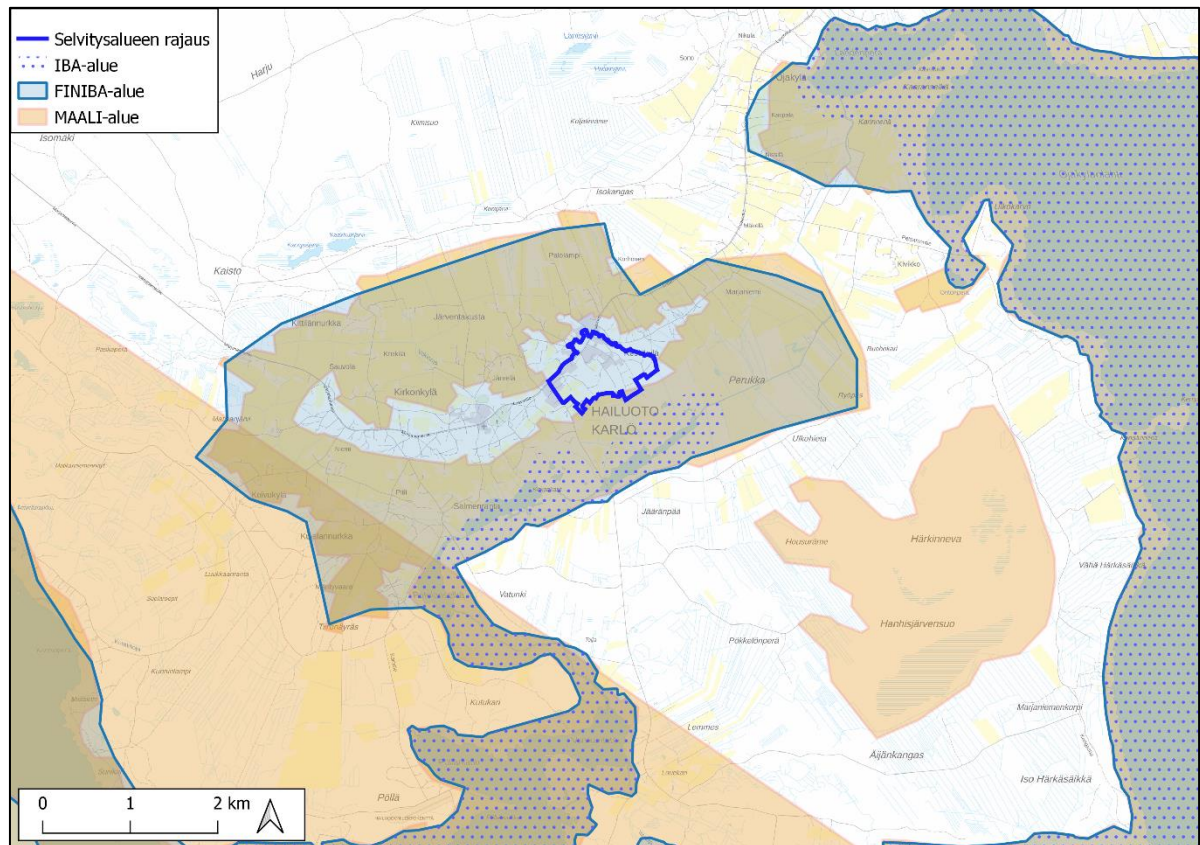
3.4 Muuttolinnusto

Selvitysalue on kokonaisuudessaan kansallisesti tärkeää lintualuetta (FINIBA). FINIBA-alueet (Finnish Important Bird Areas) ovat kansallisesti merkittäviä uhanalaisten, silmälläpidettävien ja kansainvälisten vastuulajien kerääntymis- ja pesimisalueita (BirdLife, 2023).

Selvitysalueen eteläpuolella kulkee MAALI-alueen raja. MAALI-alueet (Maakunnallisesti tärkeiden lintualueiden selvittäminen ja nimeäminen) ovat paikallisten lintuyhdistyksien tunnistamia

maakunnallisesti tärkeitä lintualueita (Birdlife, 2023). Hailuodon alueella toimii Pohjois-Pohjanmaan lintutieteellinen yhdistys ry (PPLY) ja sen paikallisyhdistys Hailuodon lintuseura.

Kirkkosalmen Natura-alue (SAC/SPA) kuuluu lintuvesien suojeluohjelma-alueeseen (LVO110231). Kirkkosalmi lähiympäristöineen on kansainvälisesti tärkeä lintualue (IBA), Oulun seudun kerääntymisalue. IBA-alueet (Important Bird and Biodiversity Areas) ovat osa BirdLife Internationalin maailmanlaajuisia hanketta tärkeiden lintukohteiden suojelemiseksi. Suomessa sijaitsevat 100 IBA-alueita ovat osa tärkeiden lintualueiden verkostoa, joka turvaa niiden pesimä-, muutto ja talvehimisajaisia alueita (Birdlife, 2023). IBA-alueet sisältyvät myös FINIBA-alueisiin.

Kartta 9. Selvitysalueen sijainti ja sitä ympäröivät kansainvälisesti (IBA), kansallisesti (FINIBA) ja maakunnallisesti (MAALI) arvokkaat lintualueet (BirdLife Suomi 2023, karttapohja: MML 2023).

Pohjois-Pohjanmaan lintutieteelliseltä yhdistykseltä saadun TIIRA-aineiston mukaan keskeisten isojen vesilintujen muutonaikaiset kerääntymät ovat olleet selvitysalueella vaatimattomia. Keväällä havaintoja on tundra-, meri- ja kanadanhanhista. Keväällä muuttavien lintujen määrät ovat syksyä suurempia, mutta aineiston perusteella kerääntymät jäävät selvitysalueen ulkopuolelle Kirkkosalmelle sekä selvitysalueen rajan ja Kirkkosalmen väliin jääville pelloille.

Muutonaikaiset petolintuhavainnot sijoittuvat TIIRA-aineistossa myös selvitysalueen ulkopuolelle Kirkkosalmelle sekä selvitysalueen ulkopuolisille peltoalueille. Muuttolennossa alueella on havaittu sääksi, mehiläishaukka, merikotka, ruskosuohaukka, sinisuohaukka, arosuohaukka, kanahaukka, varpushaukka, hiirihaukka, idänhiirihaukka, piekana, tuulihaukka, nuolihaukka sekä muuttohaukka.

3.5 Direktiivilajit

Kirjallisuustyönä tehdyssä luontoselvityksessä (Ramboll Oy 2023) arvioitiin Vilkinajan ja selvitysalueen pelto-ojien olevan mahdollisia viitasammakon esiintymispaikkoja. Maastotarkasteluiden perusteella pelto-ojat vaikuttivat kasvillisuusselvityksen aikaan kuivilta, eivätkä siksi todennäköisesti sovellu nuijapäiden kehittymiseen aikuisiksi asti ainakaan kuumina ja kuivina kesinä. Vilkinajan puolestaan on kohtalaisen matalavetinen, mutta viitasammakoille vesimäärä on riittävä. Vilkinajan soveltuvuus viitasammakoiden kutukäyttöön riippunee siitä, kuinka voimakkaasti vesi virtaa kevällä kudun aikaan. Kasvillisuusselvityksen aikaan veden virtaus oli useimmissa kohdissa hyvin vähäistä, eikä se välttämättä estä suotuisassa poukamassa viitasammakoiden kutemista. Vilkinajan reunat ovat kuitenkin hyvin jyrkät, mikä saattaa olla viitasammakolle liikkumisesta useassa kohdassa ojan uomaa. Mikäli maankäytön suunnittelussa osoitetaan muutoksia Vilkinajaan, tulee jatkosuunnittelussa varmistaa viitasammakkojen esiintyminen maastonselvityksin.

Hailuodosta on yksi havaintotieto pohjanlepakosta vuodelta 1950 (Lajitietokeskus, 2023). Vaikka havainto on vanha, voi selvitysalueella edelleenkin esiintyä pohjanlepakkoa. Metsänreunat, peltojen reuna-alueet, asuinalueet ja Vilkinajan avoimemmat kohdat voivat toimia lajin saalistuspaikkoina. Pohjanlepakko pystyy käyttämään monipuolisesti hyvin erilaisia elinympäristöjä hyväkseen ja ei ole niiden suhteen kovinkaan spesifi. Luonnonsuojelulailla suojeltuja lisääntymis- ja levähdyspaikkoja voi olla vanhojen talojen ullakoilla ja maakellareissa. Päiväpiiloina laji käyttää kolo-puita ja luolia. Mikäli maankäytön suunnittelussa joudutaan osoittamaan vanhoja rakennuksia purettavaksi, tulisi mahdollisten lisääntymis- ja levähdyspaikkojen esiintyminen varmentaa maastonselvityksin.

Luontodirektiivin liitteen IV-lajeihin kuuluu myös liito-orava, joka voi esiintyä varttuneissa kuusimetsissä, joissa on lehtipuita ravinnoksi. Hailuodon selvitysalueella ja sen lähiympäristössä ei ole sellaista metsäkuviota, jotka täyttäisivät liito-oravan elinympäristövaatimukset, joten lajin esiintyminen alueella on epätodennäköistä. Liito-oravasta ei ole myöskään aikaisempia havaintoja Hailuodosta (Lajitietokeskus 2023) eikä lajin leviäminen mantereelta Hailuotoon ole ilman maayhteyttä mahdollista.

4. YHTEENVETO JA SUOSITUKSET MAANKÄYTÖLLE

Hailuodon kirkonkylän selvitysalueelle tehtiin pesimälinnusto-, muuttolinnusto-, luontotyyppi-, kasvillisuus ja direktiivilajiselvitykset. Uhanalaisista metsätyypeistä Hailuodon kirkonkylällä esiintyvät karukkokankaat (erittäin uhanalainen, EN), kuivat kankaat (EN), tuoreet kankaat (vaarantunut, VU) ja lehtomaiset kankaat (VU). Metsätyyppien luonnontila ja edustavuus ovat jossain määrin heikentyneitä, ja näistä edustavimmat on kuvioitu erikseen jatkosuunnittelussa huomioitaviksi. Suurin osa alueen kangasmetsistä on nuorta. Alueella on lisäksi kaksi taimikkoa ja varttunutta metsää.

Selvitysalueen pohjois- ja itäreunaa mukaillen virtaa Vilkinoja, jonka ranta-alueella esiintyy lehtomaista (VU) ja tuoretta kangasmetsää (VU). Hailuodon kirkonkylän selvitysalueella ei havaittu vesilailla (11 §) tai luonnonsuojelulla (64 §) suojeltuja luontotyyppisiä. Alueella ei ole Lajitietokeskuksen rekisteritietoihin merkittyjä eikä maastokäynnillä havaittuja uhanalaisten, suojeltujen tai luontodirektiivin liitteeseen IV(b) kuuluvien kasvilajien esiintymiä.

Vilkinojan rehevien ja monimuotoisten rantametsien säilyttämiseen suositellaan ojan ranta-alueelle perustettavan suojavyöhykke, joka noudattaa luontoarvoiltaan tärkeiden metsäkuvioiden leveyttä. Suojavyöhykkeen tarkoitus on suojella luonnontilaisten kaltaisten rantametsätyyppien luonnontilaa ja toimia ekologisena käytävänä metsälajeille sekä ruokailu- sekä pesimisympäristönä alueen pesimälinnustolle. Vilkinojan varressa havaitut jättipalsamikasvustot (Kartta 7) suositellaan hävitettäväksi, sillä vieraslajit kilpailevat elintilasta paikallisten ja kotoperäisten lajien kanssa. Vieraslajien hävittäminen on ensisijaisesti maanomistajan vastuulla.

Kartoitetut viljelyspellot, heinäpelto ja peltojen reunukset eivät olleet lajistoltaan huomionarvoisia. Runsas heinittyminen oli haitaksi viljelyskäytön ulkopuolella oleville vanhoille peltoalueille. Mikäli niittykukkien ja ketolajiston esiintymisedellytyksiä haluttaisiin parantaa, niityn maltillinen laidunnuskäyttö voisi olla edullinen lajimonimuotoisuudelle. Nykyisessä tilassaan peltoalueiden lajisto ei estä alueiden rakennuskäyttöönottoa tai muuta käsittelyä.

Selvitysalueella ei havaittu petolintujen reviiereitä. Kirkonkylän selvitysalueella havaittiin pesivänä 13 suojellisesti huomionarvoista lintulajia, joiden kokonaisparimäärä oli 27. Huomionarvoisten lintulajien keskittymistä ei muodostunut ja pesimälinnusto jakaantui melko tasaisesti koko selvitysalueelle. Havainnoista huomionarvoisimpia olivat käenpiika. Käenpiian elinympäristö sijoittuu todennäköisesti kartoitusalueen keskustan tienoille. Laji on taantunut viime vuosikymmeninä voimakkaasti. Käenpiika viihtyy monenlaisissa ympäristöissä aina pihapiireistä valoisiin kangasmetsiin ja lehtomaisiin kuvioihin. Käenpiian reviiirin maankäyttö suositellaan säilytettävän ennallaan. Siantien varteen sijoittuvat erittäin uhanalaisen viherpeipon reviirit ovat pihapiireissä, eikä rakentamisella arvioida olevan merkittäviä vaikutuksia niiden pesintöihin. Salmelan hömötiaisierviirit sijoittuvat metsätaloussuunnitelmassa oleviin metsäkuviioihin. Hömötiainen on uhanalaisuusstatukseltaan erittäin uhanalainen, ja sen taantumiseen on vaikuttanut muun muassa vanhojen metsien väheneminen ja pirstoutuminen. Lajille soveltuvien elinympäristöjen säilyttämiseksi on syytä välttää laajoja avohakkuita.

Tiira-aineiston pohjalta tehdyn muuttolinnustonselvityksen perusteella selvitysalueella sijaitsevat peltoalueet eivät ole suosittuja ruokailu- ja lepäilyalueita muuttoaikana. Aineiston mukaan selvitysalueella ei ole runsaita muutonaikaisia kerääntymiä.

Kirjallisuustyönä tehdyssä luontoselvityksessä (Ramboll Oy 2023) ei arvioitu selvitysalueella sijaitsevan direktiivilajeille erityisen tärkeitä elinympäristöjä. Tästä syystä ei tehty erillisiä eri direktiivilajeille kohdistuneita maastonselvityksiäkään. Mahdollisia direktiivilajien esiintymisiä ja elinympäristöjä havainnointiin kasvillisuusselvityksen maastotöiden yhteydessä. Maastotöiden perusteella selvitysalueella ei arvioida olevan tärkeitä elinympäristöjä viitasammakolle ja liito-oravalle. Vilkinojassa on paikoitellen mahdollista viitasammakkopotentialiaa, joten mikäli

maankäytönsuunnittelussa on tarkoitus muuttaa ja muokata Vilkinjojaa, tulisi kohteet varmentaa maast selvityksin viitasammakon osalta. Luontotyypeiltään edustavat uhanalaisten luontotyyppien metsäkuviot ([Kartta 6](#)) sisälsivät runsaasti lahoppuuta ja voisivat siten mahdollisesti olla suotuisia elinympäristöjä myös joillekin direktiivikovakuoriaisille. Metsäkuviot eivät välttämättä ole vielä kuitenkaan riittävän vanhoja ollakseen otollisia elinympäristöjä näille lajeille. Alueella ei havaittu otollisia vesistöjä direktiivisudenkorentojen elinympäristöiksi. Lepakkojen esiintymistä alueella ei selvitetty. Mahdolliset lisäselvitykset lepakoiden esiintymisen selvittämiseksi voisivat olla jatkossa tarpeen, etenkin jos vanhaa rakennuskantaa joudutaan purkamaan.

5. LÄHDE- JA KIRJALLISUUSLUETTELO

Birdlife Suomi 2023. Tärkeitä lintualueita os. <https://www.birdlife.fi/suojelu/alueet/>

Euroopan Unionin lintudirektiivi (79/409/ETY)

Hotanen, J.-P., Nousiainen, H., Mäkipää R., Reinikainen, A. ja Tonteri, T. 2013. Metsätyypit – opas kasvupaikkojen luokitteluun. Metsäkustannus. 192 s.

Hämet-Ahti, L., Suominen, J., Ulvinen, T. & Uotila, P. (toim.) 1998: Retkeilykasvio. Luonnontieteellinen keskusmuseo, Kasvimuseo. Helsinki.

Hyvärinen, E., Juslén, A., Kemppainen, E., Uddström, A. & Liukko, U.-M. (toim.) 2019. Suomen lajien uhanalaisuus – Punainen kirja 2019. Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus. Helsinki. S. 560–570.

Kontula, T. & Raunio, A. (toim.). 2018. Suomen luontotyyppien uhanalaisuus 2018. Luontotyyppien punainen kirja – Osa 2: luontotyyppien kuvaukset. Suomen ympäristökeskus ja ympäristöministeriö, Helsinki. Suomen ympäristö 5/2018. 925 s.

Koskimies, P. 1994: Linnuston seuranta ympäristöhallinnon hankkeissa. Vesi- ja ympäristöhallinnon julkaisuja – sarja B. 83 s.

Lajitietokeskus 2023: Uhanalaisten ja silmälläpidettävien lajien esiintymistiedot os. www.laji.fi

Luomus 2022. <https://luomus.fi/fi/linnustonseuranta>

Luonnonsuojelulaki (64 §), <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2023/20230009Metsakeskus> 2022. Avoin metsä- ja luontotieto os. ww.metsakeskus.fi

Metsälaki 1093/1996.

MML 2022. Maanmittauslaitoksen avoin kartta-aineisto.

Pohjois-Pohjanmaan lintutieteellinen yhdistys. TIIRA-aineisto Hailuodon asemakaavatyötä varten.

Ramboll Finland Oy 2023. Hailuodon kirkonkylän asemakaavatyön kirjallinen luontoselvitys. Hailuodon kunta.

SYKE 2023. Avoin tieto, ladattavat paikkatietoaineistot os. https://www.syke.fi/fi-FI/Avoin_tieto/Paikkatietoaineistot/Ladattavat_paikkatietoaineistot

Vesilaki 587/2011.